

Regionalizarea – o dezbatere scadentă

AL. CISTELECAN

România evită, cu un fel de pudoare iritată, să se angajeze într-o dezbatere care, pe măsură ce e amînată, devine tot mai scadentă. E vorba, firește, de dezbaterea asupra restructurării administrative – și, eventual, politice – pe principiul regionalizării. Anul acesta, fiind unul electoral, tema a fost pusă la conservare, întrucît foloasele ei electoraliste erau minime, dacă nu egale cu un dezastru. Puține partide – și în nici un caz dintre cele cu greutate – și-au asumat-o programatic; și, oricum, nici ele la modul ofensiv, ci mai degrabă la modul discret. Ceea ce înseamnă că, atunci cînd vine vorba de regionalizare, se impune încă multă prudență; problema în sine e încă legată de spaime și, mai ales, poate fi instrumentată ca una fatală pentru unitatea statală românească. O retorică a denunțului de trădare nu numai că o însoțește, dar o și copleșește deocamdată. Așa că, printr-un fel de consens tacit, mai toate partidele noastre au șters-o din agendă și o țin sub embargo.

Numai că problema nu e una strict și exclusiv academică. Ea e mai degrabă una economică, socială, administrativă și politică – adică foarte concretă. Și pe zi ce trece mai presantă și mai urgentă. Integrarea europeană o va aduce, fie că va fi pe placul nostru, fie că nu, printre priorități. Nu pentru că va fi o temă impusă de Europa, ci pentru că e deja o temă internă, o necesitate lăuntrică a statului. La această oră România e unul din cele mai centraliste și mai centralizate state europene; unul din puținele state care se încrîncenează să rămînă astfel. Iar disfuncțiile administrației noastre sînt remarcabile și dinlăuntru și dinafară. A vorbi despre România ca despre un stat clientelar nu mai e o exagerare pamfletară, ci tinde să devină o simplă constatare banală. Feudele economice și politice croite de baroni au adus instituțiile administrative într-o condiție de autentică dependență feudală. Dacă România nu vrea să aibă o structură administrativă strict formală, dublată de una baronială, ea va trebui să purceadă la o reformă. Asta în pofida pactului tăcerii parafat de marile partide. Scadența abordării acestei problematici e tot mai aproape, oricît de adînc ne-am ține noi capul în nisip. Și, pentru a nu

face iarăși o dezbatere în pripă și eminent superficială, e nevoie de proiecte care să fie deja pe piață la acel moment. Dar, după cum se vede, nu prea sînt.

Singurii care tulbură această pace programatică, în afara unor cercuri intelectuale de dezbatere, par a fi, cel puțin deocamdată, secuii. Și asta pentru că, în ce-i privește, prioritară pare a fi realizarea autonomiei. Prioritară măcar în măsura în care liderii lor văd realizarea autonomiei ca pe un poces conex integrării europene. Deci, pe scurt, ca pe un proces urgent. Partea de urgență a acestui proiect nu pare a fi asumată și de UDMR, dar, la drept vorbind, UDMR nici nu se poate pune de-a curmezișul unor asemenea proiecte. Și cel mai probabil – și mai rezonabil – ar fi ca la această oră și ei să aibă în sertar măcar un proiect de restructurare regională.

Un proiect de autonomie secuiască a și fost dezbătut în parlament. Și, desigur, respins. Dar, chiar dacă au toți o idee – pe cea a autonomiei –, nici secuii nu sînt toți de acord asupra modalităților în care aceasta s-ar putea obține. Și ei merg pe mai multe variante, existînd, așadar, o dezbatere „intra-secuiască”. Din această dezbatere a ieșit învingător proiectul cu care parlamentarii secuii s-au dus în parlament. Dar, dacă există un proiect-învingător, trebuie să existe măcar un proiect-învins. Și chiar există, sub forma unui pachet legislativ care include o „lege cadru privind regiunile”, o „lege privind înființarea regiunii cu statut juridic special, Ținutul Secuiesc” și, desigur, un proiect de „statut de autonomie a Ținutului Secuiesc în calitate de regiune cu statut special”. Artizanul acestui pachet este politologul Bakk Miklós.

Avînd în vedere că secuii înșiși au respins (ori pus în rezervă) acest proiect, dezbaterea lui devine, oarecum de la sine, gratuită; o simplă dezbatere de idei, cu stricte consecințe academice, ne-politice. Dar proiectul lui Bakk vine măcar să acopere un gol; va putea fi un punct de pornire, cînd dezbaterea va porni.

Regiunile „înființate” de acest proiect ar avea nu numai identitate administrativă și juridică, dar și politică. Ele ar avea o adunare generală regională, aleasă, o comisie regională, ca organ executiv, și, desigur, un președinte. Județele ar fi unități administrative integrate, iar puterea centrală ar fi reprezentată și prezentă printr-un „prefect al regiunii”. Ar urma să se înființeze, pentru a armoniza dezvoltarea regională, și un Consiliu al Solidarității, care va aproba prioritățile și proiectele și va trimite banii necesari. Guvernul poate fi parte a acestui Consiliu, dar nu mai poate trimite bani de capul lui, după preferințe și slăbiciuni. În ce privește banii înșiși, 60% din ei ar urma să rămîna în bugetul regiunii, 20% s-ar vărsa în bugetul central, iar ceilalți 20% în Fondul de Solidaritate regională.

Ținutul Secuiesc ar cuprinde actualele județe Harghita și Covasna și o parte a județului Mureș, cu Tîrgu-Mureșul inclus, dar beneficiind de un regim special. Statutul Ținutului „asigură egalitatea comunităților naționale română și maghiară” și „protejează drepturile naționale sau etnice ale minorităților”. Româna și maghiara vor avea același statut, de limbi oficiale ale regiunii. În parlamentul Ținutului locurile vor fi împărțite strict după criteriul proporționalității etnice: 80% maghiari (secui)

și 20% români, după cum a reieșit din ultimul recensământ. Președintele și vicepreședintele Ținutului trebuie să fie, obligatoriu, de naționalități diferite.

Orice proiect de reformă administrativă, fie el regionalist ori altminteri, pornește de la premisa, pozitivă, a unei optimizări și de la premisa, negativă, a anacronismului sistemului în vigoare. Trebuie spus din capul locului că pentru asemenea dezbateri nu există nici o „premisă” constituțională; ba chiar nici un fel de permisivitate din acest punct de vedere. Constituția abia modificată, prin paragrafele ei „administrative”, tabuizează actuala structură și închide orice discuție. Inițiativele secuiești, deși urmează calea parlamentară, au, deci, vor-nu vor, un caracter „subversiv”. Pentru a depăși faza simplelor discuții și a pune astfel de idei pe drumul actualizării se impune o nouă amendare a constituției; ori măcar admiterea unei adăugiri prin care să se tolereze și alte forme de organizare administrativ-teritorială. Firește, constituțiile nu trebuie să fie neapărat vizionare, înainte-mergătoare, dar nici nu le stă bine să fie mereu cu un pas în urmă. Asta aduce după sine eterne revizui și face din constituție un fel de joc parlamentar pe bani publici.

Integrarea europeană va da, cu siguranță, altă cădere și acestei problematici de reformă administrativă, momentan înghețată cel puțin din motive de profit electoral. Poate că nici spaimele legate de o asemenea reformă n-au scăzut pînă la un nivel convenabil. Dar ele sînt, în mod sigur, în scădere. Oricum, contextul nu e de tot favorabil. Tocmai de aceea astfel de proiecte trebuie să-și supraliciteze „atractivitatea”. Ele trebuie să vorbească limpede despre o reducere – cel puțin – a costurilor birocratice. Poate că România nu-i o țară mai birocratică decît altele, dar, corelată cu problema corupției, birocrăția produce destulă angoasă. Și toată lumea ar vrea să vadă diminuate costurile ei, atît cele legale, cît și cele paralele cu legea.

Din acest punct de vedere, proiectul lui Bakk Miklós nu pare a oferi prea multe avantaje. Singura instituție birocratică prinsă într-un proces de subțiere este cea a prefecturilor. În locul atîtor prefecturi județene ar urma să apară mai puține prefecturi „regionale”. Deși nu e limpede dacă actuala instituție a prefectului nu se poate salva și în noua structură, măcar sub forma unor „subprefecturi” încă destul de atractive pentru clientelă. Cum județele ar rămîne tot un fel de unități administrative cu relativă autonomie, ar însemna că nu dispar nici consiliile alese ale acestora. În schimb, peste actuala structură birocratică s-ar depune stratul „regional”, ce-i drept, nu prea gros, dar, totuși, costisitor și el. În termeni populari, alți bani, pentru alți funcționari.

Nu încapă vorbă că proiectul a fost făcut cu prudență, încercînd să menajeze toate eventualele resentimente. El nu-și propune să subțieze clasa politică, nefiind, din acest punct de vedere, o amenințare pentru nimeni. E o prudență înțeleaptă, căci dacă Bakk Miklós ar fi intrat cu cuțitul în rîndurile acesteia, băgînd spaima în ea, proiectul n-ar fi avut nici o șansă. E bună, fără îndoială, consimțirea populară, dar și mai eficientă e adeziunea celor puternici, care pot călăuzi poporul unde le

place. Un proiect de regionalizare care sporește oportunitățile celor din vîrf are mai multe șanse de a fi convingător, decît unul care le-ar reduce drastic. Regionalizarea, astfel văzută, ar crea o clasă politică de mijloc, mult mai lesne decît așteptata clasă economică mijlocie. Clasa politică s-ar dispune astfel pe trei nivele, pe trei spalieri. E un argument, nu-ncape vorbă, atractiv. Nu se pune nici măcar problema ca una din cele două camere parlamentare să fie reprofilată ca un fel de „cameră a regiunilor”, mult mai restrînsă decît actualul senat și cu responsabilități non-paralele.

Problema costurilor birocratice ale unei reforme care mizează pe regionalizare e, probabil, insolubilă; cel puțin în sensul diminuării acestora. Cam peste tot unde aceste reforme s-au introdus – ori sînt în dezbateri –, n-au fost prevăzute – și mai ales n-au fost făcute – economii birocratice. Economii vin, însă, din altă parte: din eficiența acestui nou strat birocratic, mult mai legat de perspectivele locului și de valorificarea oricărui potențial zonal. Asta spre a nu mai pomeni de avantajele unei democrații care aduce nivelul de decizie mai aproape de cetățean și de posibilitățile lui de control, subliniate, firește, de proiectul lui Bakk Miklós. Totuși, mai multă îndrăzneală anti-birocratică s-ar cuveni unui astfel de proiect. Instituțiile statului, indiferent la ce nivel funcționează ele, trebuie să fie niște proiecții ale nevoilor cetățeanului. Iar cetățeanul are treabă la primărie, la tribunal, la spital etc. În principiu, n-are nici o treabă cu prefectura, dacă prefecturile n-ar funcționa ca un aparat de putere superpus consiliilor alese. Un birou „teritorial” de judecatori „constituționali” poate urmări cu mai multă eficiență și competență aplicarea corectă a legislației, decît o prefectură încărcată cu birouri paralele puterii alese. În fond, chiar dacă se mai întîmplă foarte des ca organele alese să treacă pe lîngă lege, noi le alegem și pentru a respecta legea. Un judecător e mai în drept decît un vechil guvernamental să ia seama la eventualele abuzuri și încălcări.

Dar problema cea mai delicată (mai delicată și decît problema proiectului în sine) nu e cea a birocrăției. Birocrația, se știe, sporește exponențial cu dorința de a o restrînge. Ea are un mers triumfător fatal. Problema grea cu adevărat e stabilirea unor reguli de echitate în cadrul „Ținutului Secuiesc”, reguli care să nu poată fi nici interpretabile, nici încălcate (ceea ce e, desigur, mult mai ușor). Reguli care, pe scurt, să nu producă angoasă. Oricum, chiar și acum, în actualul sistem administrativ, există un fel de angoasă minoritară printre românii din Harghita și Covasna. E de așteptat ca aceasta să crească vertiginos pe măsură ce un asemenea proiect ar căpăta vreun fel de iminență. Prin urmare, acesta e un domeniu de extremă delicatețe, întrucît el ar trebui să evite o nouă producție de sentiment minoritar. E un domeniu cu atît mai delicat cu cît psihologiile nu ascultă de lege.

În acest sens însă proiectul avansează serioase garanții de echitate. El prevede, de pildă, pînă și alocarea fondurilor necesare vieții culturale ale celor două comunități – maghiară și română – conform proporționalității etnice. La fel cum

sînt alocate scaunele din parlamentul local. E puțin probabil ca, la această oră, românii din secuime să beneficieze de 20% din fotoliile de aleși locali. Actuala lege nu le garantează un asemenea procent. Dacă-l obțin, e numai din cauza organizării locale, a solidarității electorale. Proiectul lui Bakk le garantează, însă, acest procent, indiferent de difracțiile politice interne.

și mai delicată, pentru că iritabilă, se dovedește problema celor două limbi oficiale ale Ținutului. Și nu atît pentru egalitatea lor în fața justiției, administrației etc, cît pentru aspectele de învățămînt. Învățămîntul public, dar și cel privat și confesional, e obligat, zice proiectul, „să asigure însușirea celei de a doua limbi oficiale a regiunii”, printr-un număr egal de ore acordate fiecăreia din cele două limbi, româna și maghiara. E o măsură echitabilă, dar care, cu siguranță, va tulbura multe psihologii. În plus, folosirea oricărei alte limbi mateme, în afara celor două limbi oficiale, e garantată, în relațiile cu autoritățile. Poliția trebuie, firește, să fie bilingvă.

Proiectul lui Bakk Miklós, fie el și respins de adunarea secuiască, e un proiect articulat la detaliu și făcut după principiile unei politici „corecte”. E un punct de pornire, în cazul în care va urma vreo dezbatere pe aceste probleme. E un proiect care se folosește de experiențele din alte părți, încercînd să le moduleze și după doleanțele specifice ale secuilor. Handicapul de care se lovește, poate mai mult decît orice alt proiect de acest fel, e chiar această temă secuiască, oricît de încadrată ar fi ea într-o problemă generală a României. Tema însăși, dincolo de embargo-ul tăcerii pus asupra problematicii în sine, e angoasantă și ea reactualizează, pentru multă lume, spaima separatiste. Chit că un astfel de proiect nu se va putea aplica decît cu binecuvîntarea parlamentului român.

*

AI. CISTELECAN (n. 1951), critic literar, redactor, publicist. Absolvent al Facultății de Filologie al Universității Babeș-Bolyai, Cluj. Doctor în litere, cu teza: *Celălalt Pillat*. Redactor-șef adjunct la revista de cultură *Vatra*, respectiv conferențiar universitar dr. al Universității Petru Maior din Tîrgu-Mureș. Bogată activitate publicistică, studii, eseuri, critică literară, analize politice etc., în aproape toate publicațiile periodice din țară. Redactor coordonator pentru varianta română a revistei *Provincia*. A publicat volumele: *Poezie și livresc* (1986), *Celălalt Pillat* (2000), precum și *Top ten* (2000). Premiul de critică literară „George Călinescu” pentru volumul *Poezie și livresc*, premiul Uniunii Scriitorilor pentru eseu pe anul 2001, pentru volumul *Celălalt Pillat*.